

NOWE ZASADY DYSTRYBUCJI UBEZPIECZEŃ

redakcja naukowa
Jakub Pokrzywniak

Jakub Pokrzywniak, Tomasz Kwieciński, Piotr Lissoń
Marek Porzeżyński, Marek Prętki, Aleksandra Przybysz
Anna Urbańczyk, Agnieszka Wiercińska-Krużewska

ZAGADNIENIA PRAWNE

NOWE ZASADY DYSTRYBUCJI UBEZPIECZEŃ

redakcja naukowa
Jakub Pokrzywniak

Jakub Pokrzywniak, Tomasz Kwieciński, Piotr Lissoń
Marek Porzeżyński, Marek Prętki, Aleksandra Przybysz
Anna Urbańczyk, Agnieszka Wiercińska-Krużewska

ZAGADNIENIA PRAWNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 25 maja 2018 r.

z uwzględnieniem zmian wynikających z ustawy z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz.U. z 2017 r. poz. 2486; zm.: Dz.U. z 2018 r. poz. 378, poz. 650), wchodzących w życie z dniem 1 października 2018 r.

Recenzent

Dr hab. Jacek Lisowski, prof. nadzw. UEP

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Hanna Kolenkiewicz

Opracowanie redakcyjne

Dagmara Wachna

Ilustracja na okładce

arrow/123RF Stock Photo

Łamanie

Violet Design Wioletta Kowalska

Poszczególne części publikacji opracowali:

Jakub Pokrzywniak – wstęp oraz rozdziały 1, 2 (pkt 2.1, 2.2, 2.9), 3, 4, 7 (pkt 7.1–7.5), 10

Tomasz Kwieciński – rozdział 2 (pkt 2.3–2.8, 2.10), 8

Piotr Lissoń – rozdział 12 (pkt 12.1), 13 (pkt 13.1, 13.3, 13.4)

Marek Porzeżyński – rozdział 5

Marek Prętki – rozdział 6 (pkt 6.1, 6.2, 6.9), 11, 12 (pkt 12.2 i 12.3), 13 (13.2, 13.3)

Aleksandra Przybysz – rozdział 2 (pkt 2.3 – 2.8, 2.10), 8, 12 (pkt 12.2, 12.3)

Anna Urbańczyk – rozdział 6 (pkt 6.1, 6.3–6.8), 7 (pkt 7.7), 9

Agnieszka Wiercińska-Krużewska – rozdział 5

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN: 978-83-8124-673-6

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	13
WSTĘP	15
ROZDZIAŁ 1	
POJĘCIE DYSTRYBUCJI UBEZPIECZEŃ I DYSTRYBUCJI REASEKURACJI	19
1.1. Uwagi wprowadzające	19
1.2. Definicja dystrybucji ubezpieczeń w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń	19
1.3. Definicja dystrybucji ubezpieczeń w dyrektywie 2016/97	20
1.4. Dystrybucja ubezpieczeń jako działalność podejmowana w relacji z klientami	20
1.5. Element doradzania	21
1.6. Znaczenie elementu wynagrodzenia	22
1.7. Dystrybucja gwarancji ubezpieczeniowych	22
1.8. „Porównywarki” internetowe	23
1.9. Organizowanie i nadzorowanie czynności brokerskich oraz agencyjnych	24
1.10. Wyłączenia z zakresu definicji dystrybucji ubezpieczeń	25
1.10.1. Uwagi wprowadzające	25
1.10.2. Inne usługi profesjonalne	26
1.10.3. Działalność „likwidatorów szkód”	26
1.10.4. Pozyskiwanie danych o klientach	27
1.10.5. Przekazywanie klientom ogólnych informacji	27
1.11. Wyłączenia z definicji dystrybucji ubezpieczeń a wyłączenia stosowania ustawy o dystrybucji ubezpieczeń	27
1.12. Pośrednictwo ubezpieczeniowe	28
1.12.1. Pośrednictwo ubezpieczeniowe jako element dystrybucji ubezpieczeń	28
1.12.2. Pośrednictwo ubezpieczeniowe jako działalność odpłatna	28
1.12.3. Pośrednictwo ubezpieczeniowe jako działalność gospodarcza	29
1.12.4. Pośrednik ubezpieczeniowy	29
1.12.5. Podmiotowa koncepcja pośrednictwa w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń	29
1.13. Problematyka ubezpieczeń grupowych	30
1.13.1. Czynności ubezpieczającego	30
1.13.2. Zakaz otrzymywania wynagrodzenia przez ubezpieczającego i wyjątki od tego zakazu	30
1.13.3. Geneza zakazu otrzymywania wynagrodzenia przez ubezpieczającego	31

1.13.4. Konsekwencje przepisu zakazującego ubezpieczającemu pobierania wynagrodzenia	33
1.13.5. Nowe obowiązki ubezpieczającego otrzymującego wynagrodzenie	33
1.14. Dystrybucja reasekuracji	34

ROZDZIAŁ 2

RODZAJE DYSTRYBUTORÓW UBEZPIECZEŃ I REASEKURACJI	36
2.1. Uwagi wstępne	36
2.1.1. Ustawowa definicja „dystrybutora ubezpieczeń” i zastosowanie tego terminu w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń	36
2.1.2. Status dystrybutora ubezpieczeń w przypadku wielości podmiotów zaangażowanych w jedną transakcję	37
2.2. Kategorie dystrybutorów ubezpieczeń w dyrektywie 2016/97	39
2.3. Zakład ubezpieczeń	43
2.4. Agent ubezpieczeniowy	44
2.4.1. Agent wyłączny	46
2.4.2. Multiagent	46
2.5. Agent oferujący ubezpieczenia uzupełniające	46
2.6. Broker ubezpieczeniowy	48
2.7. Zakład reasekuracji	51
2.8. Broker reasekuracyjny	53
2.9. Zakazane powiązania	54
2.10. Obowiązki szkoleniowe	58

ROZDZIAŁ 3

WYŁĄCZENIE STOSOWANIA USTAWY O DYSTRYBUCJI UBEZPIECZEŃ: PRZEDSIĘBIORCA DYSTRYBUUJĄCY UBEZPIECZENIA (ART. 2 U.D.U.)	60
3.1. Wyłączenie z art. 2 ust. 1 u.d.u.	60
3.2. Wyłączenie z art. 2 ust. 2 u.d.u.	60
3.3. Przepisy dyrektywy 2016/97	61
3.4. Dotychczasowa regulacja	63
3.5. Przedsiębiorca z art. 2 u.d.u. a agent oferujący ubezpieczenia uzupełniające	64
3.6. Trudności interpretacyjne związane z art. 2 ust. 1 i 2 u.d.u.	67
3.7. Zakres zastosowania ustawy o dystrybucji ubezpieczeń do zwolnionych przedsiębiorców ...	68
3.8. Nadzór nad przedsiębiorcami z art. 2 u.d.u.	69

ROZDZIAŁ 4

OBOWIĄZEK ROZPOZNANIA WYMAGAŃ I POTRZEB KLIENTA	71
4.1. Zakres zastosowania art. 8 u.d.u. i jego relacja do innych przepisów	71
4.1.1. Uwagi wprowadzające	71
4.1.2. Zakres zastosowania art. 8 u.d.u.	72
4.1.3. Relacja art. 8 u.d.u. do innych przepisów	73
4.2. Obowiązek określenia wymagań i potrzeb klienta	75
4.2.1. Uwagi wprowadzające	75
4.2.2. Treść obowiązku określenia wymagań i potrzeb klienta	76
4.2.3. Forma pozyskania informacji od klienta	76
4.2.4. Forma określenia wymagań i potrzeb klienta	77

4.2.5. Odmowa podania informacji przez klienta	78
4.2.6. Rozpoznanie wymagań i potrzeb klienta przy ubezpieczeniach obowiązkowych	79
4.2.7. Rozpoznanie wymagań i potrzeb klienta, gdy ten narzuca treść umowy	80
4.2.8. Zaproponowanie klientowi umowy zgodnej z jego wymaganiami i potrzebami	80
4.2.9. Rozpoznanie wymagań i potrzeb klienta w ubezpieczeniach na cudzy rachunek ...	81

ROZDZIAŁ 5

OBOWIĄZEK OKREŚLENIA WYMAGAŃ I POTRZEB KLIENTA

W ŚWIEŁLE OGRANICZEŃ WYNIKAJĄCYCH Z OGÓLNEGO ROZPORZĄDZENIA

O OCHRONIE DANYCH OSOBOWYCH (RODO)	84
5.1. Zastosowanie rozporządzenia w praktyce	84
5.1.1. Uwagi wprowadzające	84
5.1.2. Dane osobowe w branży ubezpieczeniowej	85
5.1.3. Zasady przetwarzania danych osobowych zgodnie z ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych osobowych	85
5.2. Sytuacja prawna dystrybutorów ubezpieczeń w świetle ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych	87
5.2.1. Uwagi wprowadzające	87
5.2.1.1. Agenci ubezpieczeniowi, agenci oferujący ubezpieczenia uzupełniające	87
5.2.1.2. Brokerzy ubezpieczeniowi	90
5.2.2. Obowiązki wynikające z RODO dla dystrybutorów ubezpieczeń	92
5.2.2.1. Administratorzy i współadministratorzy danych osobowych	92
5.2.2.2. Podmioty, którym powierzono przetwarzanie danych osobowych	93
5.3. Wzajemny stosunek wymagań przewidzianych w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń i ogólnego rozporządzenia o ochronie danych osobowych	95
5.3.1. Podstawowe wymagania ustawy o dystrybucji ubezpieczeń	95
5.3.2. Analiza wzajemnego zakresu wymagań i ich konsekwencji dla dystrybutorów ubezpieczeń	96

ROZDZIAŁ 6

OBOWIĄZKI INFORMACYJNE DYSTRYBUTORÓW UBEZPIECZEŃ

WOBEC KLIENTÓW	98
6.1. Uwagi ogólne	98
6.2. Zasady ogólne przekazywania informacji przez dystrybutorów	119
6.3. Obowiązki agenta ubezpieczeniowego	119
6.4. Obowiązki zakładu ubezpieczeń	121
6.5. Obowiązki brokera ubezpieczeniowego	122
6.6. Obowiązki informacyjne dystrybutora wobec klienta w ubezpieczeniach z działu II załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej – ustandaryzowany dokument	125
6.6.1. Treść ustandaryzowanego dokumentu	128
6.6.2. Format ustandaryzowanego dokumentu	130
6.6.3. Układ ustandaryzowanego dokumentu	131
6.7. Obowiązki informacyjne dystrybutora wobec klienta w ubezpieczeniach inwestycyjnych – kluczowe informacje o produkcie (KID)	133

6.8. Obowiązki informacyjne związane z ubezpieczeniami w pakietach z towarami lub usługami	137
6.9. Forma realizacji obowiązków informacyjnych	138
6.9.1. Trwały nośnik a postać papierowa	143
6.9.1.1. Trwały nośnik	143
6.9.1.2. Postać papierowa	144
6.9.2. Forma przekazania informacji wymaganych przez przepisy ustawy o dystrybucji ubezpieczeń i rozporządzenia PRIIP	144

ROZDZIAŁ 7

WYNAGRODZENIE DYSTRYBUTORÓW UBEZPIECZEŃ. KONFLIKTY INTERESÓW	148
7.1. Uwagi wstępne	148
7.2. Pojęcie wynagrodzenia	148
7.3. Przepisy ustawy o dystrybucji ubezpieczeń dotyczące wynagrodzenia	149
7.4. Wynagrodzenie poszczególnych kategorii dystrybutorów	149
7.5. Zasady kształtowania wynagradzania	152
7.6. Zasady ujawniania klientowi informacji o wynagrodzeniu	155
7.7. Konflikty interesów	156
7.7.1. Pojęcie konfliktu interesów	156
7.7.2. Identyfikacja konfliktu interesów	157
7.7.3. Zapobieganie konfliktom interesów	158
7.7.4. Ujawnianie konfliktów interesów	160
7.7.5. Przegląd i rejestr sytuacji, w których zaistniał lub może zaistnieć konflikt interesów	162

ROZDZIAŁ 8

POJĘCIE PRODUKTU UBEZPIECZENIOWEGO ORAZ PROCES

JEGO ZATWIERDZANIA	163
8.1. Produkt ubezpieczeniowy	163
8.2. Twórca produktu ubezpieczeniowego	166
8.2.1. Rodzaje twórców produktów ubezpieczeniowych	166
8.2.2. Współtwórcy produktów ubezpieczeniowych	167
8.3. Zatwierdzanie produktu ubezpieczeniowego	168
8.3.1. Uwagi wprowadzające	168
8.3.2. Polityka w zakresie nadzoru nad produktem i zatwierdzania go	168
8.3.3. Proporcjonalny i odpowiedni charakter procesu zatwierdzania produktu ubezpieczeniowego	169
8.3.4. Określenie rynku docelowego	170
8.3.5. Testowanie produktu ubezpieczeniowego	171
8.3.6. Przegląd funkcjonowania produktu ubezpieczeniowego	172
8.3.7. Udostępnianie informacji o produkcie ubezpieczeniowym i o procesie jego zatwierdzania	172
8.3.8. Outsourcing tworzenia produktu ubezpieczeniowego	173
8.3.9. Rozwiązania w zakresie dystrybucji ubezpieczeń	174
8.3.10. Dokumentacja	175
8.4. Wyłączenie	176

ROZDZIAŁ 9

REKLAMACJE	177
9.1. Uwagi wstępne	177
9.2. Implementacja przepisów dyrektywy 2016/97	177
9.3. Zmiany w ustawie o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym	178
9.4. Pojęcie reklamacji w ustawie o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym	180
9.5. Interpretacja pojęcia reklamacji przez Rzecznika Finansowego	181
9.6. Pojęcie reklamacji w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń	183
9.7. Reklamacja a skarga	183
9.8. Katalog dystrybutorów zobowiązanych do rozpatrywania reklamacji	184
9.9. Obowiązki dystrybutorów w zakresie rozpatrywania reklamacji	185

ROZDZIAŁ 10

UBEZPIECZENIE OC MULTIAGENTA UBEZPIECZENIOWEGO, MULTIAGENTA OFERUJĄCEGO UBEZPIECZENIA UZUPEŁNIAJĄCE, BROKERA UBEZPIECZENIOWEGO ORAZ BROKERA REASEKURACYJNEGO	190
10.1. Kluczowe zagadnienia odpowiedzialności cywilnej agenta ubezpieczeniowego oraz agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające	190
10.2. Ubezpieczenie OC multiagenta ubezpieczeniowego oraz multiagenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające	194
10.3. Kluczowe zagadnienia odpowiedzialności cywilnej brokera ubezpieczeniowego i brokera reasekuracyjnego	197
10.4. Ubezpieczenie OC brokera ubezpieczeniowego i reasekuracyjnego	199
10.5. Ochrona klienta przed defraudacją składek lub świadczeń ubezpieczeniowych przez pośrednika ubezpieczeniowego	200

ROZDZIAŁ 11

REJESTRACJA POŚREDNIKÓW UBEZPIECZENIOWYCH	204
11.1. Uwagi wstępne	204
11.2. Zasady ogólne prowadzenia rejestru	206
11.3. Wpisy do rejestru agentów	213
11.3.1. Egzaminatory dla osób fizycznych	215
11.3.2. Wpis i zmiany wpisu do rejestru	216
11.3.3. Odmowa wpisu albo odmowa zmiany danych w rejestrze	217
11.3.4. Obowiązek dbałości o aktualność danych zawartych w rejestrze agentów	219
11.3.5. Sposób składania do KNF wniosków dotyczących wpisów do rejestru agentów i ich zmian	221
11.4. Wpisy do rejestru brokerów	223
11.4.1. Wniosek o wydanie zezwolenia na wykonywanie działalności brokerskiej	224
11.4.2. Egzaminatory dla osób fizycznych	227
11.4.3. Wpis do rejestru brokerów	229
11.4.4. Zmiany wpisu do rejestru brokerów	229
11.4.5. Odmowa zmiany danych w rejestrze brokerów	230
11.4.6. Wykreślenie z rejestru brokerów	231

ROZDZIAŁ 12**SWOBODA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I SWOBODA ŚWIADCZENIA**

USŁUG AGENCYJNYCH I BROKERSKICH	232
12.1. Uwagi wprowadzające	232
12.1.1. Swoboda przedsiębiorczości a swoboda świadczenia usług	232
12.1.2. Zasady korzystania ze swobody świadczenia usług w odniesieniu do pośrednictwa ubezpieczeniowego	234
12.1.3. Zasady korzystania ze swobody przedsiębiorczości w odniesieniu do pośrednictwa ubezpieczeniowego	235
12.2. Wykonywanie działalności przez krajowe podmioty na terytorium innych państw członkowskich	236
12.2.1. Uwagi wstępne	236
12.2.2. Zasada dokonywania rejestracji w kraju pochodzenia oraz forma organizacyjna wykonywania działalności	237
12.2.3. Zasada powiadamiania polskiego organu nadzoru	237
12.2.4. Wymiana informacji pomiędzy organami nadzoru	239
12.2.5. Możliwość odmowy przekazania informacji innemu organowi nadzoru	239
12.2.6. Udzielanie informacji o zasadach dobra ogólnego obowiązujących w państwie przyjmującym	239
12.2.7. Obowiązek informowania o aktualizacji danych	240
12.2.8. Ujawnianie w rejestrze agentów lub rejestrze brokerów informacji o działalności transgranicznej	241
12.2.9. Przekazywanie informacji o aktualizacji danych innym organom nadzoru oraz Europejskiemu Urzędowi Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych	241
12.3. Wykonywanie działalności przez zagraniczne podmioty na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	242
12.3.1. Uwagi wstępne	242
12.3.2. Zasada powiadamiania organu nadzoru kraju pochodzenia i wymiany informacji pomiędzy organami nadzoru	243
12.3.3. Udzielanie informacji o zasadach dobra ogólnego obowiązujących w Polsce	244

ROZDZIAŁ 13**KONTROLA I NADZÓR NAD DYSTRYBUCJĄ UBEZPIECZEŃ ORAZ SANKCJE**

246	246
13.1. Uwagi wprowadzające	246
13.1.1. Pojęcie kontroli oraz pojęcie nadzoru	246
13.1.2. Środki nadzoru w przepisach ustawy o dystrybucji ubezpieczeń	247
13.1.3. Administracyjne kary pieniężne oraz środki prawa karnego	249
13.2. Kontrola działalności w zakresie dystrybucji ubezpieczeń	250
13.2.1. Przepisy regulujące przeprowadzaną kontrolę	250
13.2.2. Rodzaje kontroli i ich zakres przedmiotowy	251
13.2.3. Przebieg kontroli i zasady z nią związane	252
13.2.3.1. Obowiązek zawiadomienia	252
13.2.3.2. Zespół inspekcyjny i upoważnienie	253
13.2.3.3. Sposób przeprowadzania kontroli	254
13.2.3.4. Podstawa dowodowa ustaleń kontroli	255

13.2.3.5. Protokół kontroli	256
13.2.3.6. Sprzeciw wobec podjęcia kontroli	258
13.3. Instrumenty nadzoru oraz sankcje administracyjne (pieniężne i niepieniężne)	259
13.4. Dyrektywy stosowania sankcji administracyjnych (pieniężnych i niepieniężnych)	275
13.4.1. Uwagi wprowadzające	275
13.4.2. Rodzaje sankcji do których odnosi się art. 85 u.d.u.	276
13.4.3. Zasady stosowania sankcji o charakterze pieniężnym (administracyjnych kar pieniężnych)	276
13.4.3.1. Zasady odstępowania od nałożenia administracyjnej kary pieniężnej	277
13.4.3.2. Terminy przedawnienia nakładania administracyjnej kary pieniężnej oraz egzekucji administracyjnej kary pieniężnej	278
13.4.3.3. Zasady przerywania biegu terminu przedawnienia nałożenia administracyjnej kary pieniężnej	278
13.4.3.4. Zasady przerywania biegu terminu przedawnienia egzekucji administracyjnej kary pieniężnej	279
13.4.3.5. Zasady naliczania odsetek od zaległej administracyjnej kary pieniężnej	279
13.4.3.6. Zasady udzielania ulg w wykonaniu administracyjnej kary pieniężnej	280
13.4.3.7. Brak kary w przypadku naruszenia prawa na skutek działania siły wyższej	280
13.4.3.8. Kwestie intertemporalne (przejęciowe)	281
13.4.4. Zasady stosowania sankcji o charakterze niepieniężnym	281
BIBLIOGRAFIA	283
O AUTORACH	287

WYKAZ SKRÓTÓW

- dyrektywa 2002/92/WE** – dyrektywa 2002/92/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 9.12.2002 r. w sprawie pośrednictwa ubezpieczeniowego, Dz.Urz. UE L 9, s. 3, ze zm.
- dyrektywa 2016/97** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 z 20.01.2016 r. w sprawie dystrybucji ubezpieczeń, Dz.Urz. UE L 26, s. 19, ze zm.
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.
- KNF** – Komisja Nadzoru Finansowego
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.
- pr. przed.** – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców, Dz.U. poz. 646
- RODO** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Urz. UE L 119, s. 1
- TFUE** – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47
- TUE** – Traktat o Unii Europejskiej, Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 13
- u.d.u.** – ustawa z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń, Dz.U. poz. 2486 ze zm.
- u.d.u.r.** – ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, Dz.U. z 2018 r. poz. 999 ze zm.
- u.o.k.k.** – ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, Dz.U. z 2018 r. poz. 798 ze zm.
- u.p.u.** – ustawa z 22.05.2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym, Dz.U. z 2016 r. poz. 2077 ze zm.
- u.r.f.** – ustawa z 5.08.2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym, Dz.U. z 2017 r. poz. 2270 ze zm.
- u.z.u.p.z.** – ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 2018 r. poz. 649

WSTĘP

Niniejsza publikacja jest przewodnikiem po przepisach ustawy o dystrybucji ubezpieczeń, zawarte w niej uwagi praktyczne są jednak poparte również refleksją teoretyczną. Nie chodzi jedynie o przedstawienie nowych przepisów, lecz także o podjęcie próby zidentyfikowania oraz rozstrzygnięcia kluczowych dylematów powstających na ich gruncie, a także o ustalenie relacji nowych regulacji prawnych do dotychczasowego polskiego ustawodawstwa w dziedzinie ubezpieczeń gospodarczych.

Przepisy ustawy o dystrybucji ubezpieczeń stanowiąc będą niewątpliwie wyzwanie dla praktyki stosowania prawa. Można tę ustawę śmiało określić mianem rewolucji w prawie ubezpieczeniowym. Polski prawodawca zdecydował się implementować dyrektywę 2016/97 poprzez uchwalenie odrębnej, kompleksowej ustawy, która zastępuje ustawę o pośrednictwie ubezpieczeniowym. Decyzja ta z jednej strony jest zrozumiała – taka metoda wdrożenia przepisów unijnych jest najprostsza i minimalizuje ryzyko niewłaściwej implementacji. Z drugiej jednak strony zapewne zrodzi ona trudności i komplikacje. O ile ustawa o pośrednictwie ubezpieczeniowym regulowała wyłącznie problematykę pośrednictwa ubezpieczeniowego, o tyle zakres zastosowania ustawy o dystrybucji ubezpieczeń jest znacznie szerszy i obejmuje także zawieranie umów ubezpieczenia bezpośrednio przez zakłady ubezpieczeń. Problematyka ta była już jednak przedmiotem regulacji prawnych zawartych w Kodeksie cywilnym oraz w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Unormowania te co do zasady pozostały niezmienione, co rodzi nowe problemy związane z ustaleniem ich relacji do nowych przepisów ustawy o dystrybucji ubezpieczeń.

Rewolucyjny charakter nowej ustawy ma kilka przyczyn. Po pierwsze, radykalnie zmienia ona założenia, na których dotąd opierały się przepisy ustawodawstwa polskiego mające na celu ochronę słabszej strony stosunku ubezpieczenia. Zmiana ta wynika z przyjętej w ustawie definicji klienta (i związanych z nią licznych przepisów mających na celu zapewnienie mu ochrony w relacjach z dystrybutorem ubezpieczeń). W rozumieniu przepisów ustawy o dystrybucji ubezpieczeń klientem jest tak konsument, jak i każdy klient profesjonalny. Tymczasem co do zasady prawo cywilne nie chroni przecież przedsiębiorcy w relacjach z innym przedsiębiorcą. Na tle prawa ubezpieczeniowego dochodzi jednak do przełamania tego założenia, co znajduje szczególny wyraz

w analizowanej ustawie. Zapewnia ona bowiem bardzo szeroką, można wręcz rzec – kompleksową ochronę każdego przedsiębiorcy w relacjach z każdym dystrybutorem ubezpieczeń. Ochrona ta jest przy tym oparta na założeniach typowych (dotąd) dla prawa konsumenckiego. Wynika w szczególności z art. 7, 8, 9, 16, 22, 23 oraz 32 u.d.u. (lista ta nie jest wyczerpująca) i dotyczy takich sfer jak obowiązek działania dystrybutora w najlepiej pojętym interesie klienta, ochrona klienta przed tzw. missellingiem oraz zapewnienie mu określonych, szczegółowych informacji o samym dystrybutorze, oferowanym produkcie, zasadach wynagradzania dystrybutora itp.

Kolejnym zagadnieniem jest nakładanie się niektórych przepisów zawartych w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń oraz w dotychczasowych ustawach ubezpieczeniowych. Dobrym przykładem norm o krzyżującym się zakresie zastosowania są regulacje wynikające z art. 8 u.d.u. i art. 21 u.d.u.r. Na tym tle powstaje w szczególności pytanie, czy przepis art. 8 u.d.u. należy interpretować poprzez odwołanie się do analogii z art. 21 u.d.u.r., czy też należy go wyklądać *a contrario* wobec tego artykułu.

Dodatkowo regulacje zawarte w obu powołanych przepisach w części pokrywają się z art. 24 u.o.k.k., co z kolei rodzi dalsze pytania o stosowanie sankcji w przypadku proponowania konsumentom nabycia produktów ubezpieczeniowych, które nie odpowiadają potrzebom tych konsumentów (z jednej strony naruszenie art. 24 u.o.k.k. zagrożone jest karą, którą na podstawie art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. może na przedsiębiorcę nałożyć Prezes UOKiK, z drugiej zaś strony w razie naruszenia art. 8 u.d.u. ustawa ta przewiduje kompetencje KNF do zastosowania wobec dystrybutora ubezpieczeń szeregu sankcji przewidzianych w art. 84 ust. 1 u.d.u., w tym nałożenia kary pieniężnej). Zapewne podobne trudności rodzić będzie również ustalenie relacji wielu innych przepisów ustawy o dystrybucji ubezpieczeń do przepisów dotychczas obowiązujących aktów prawnych.

Kolejna grupa wyzwań dotyczy konieczności ustalenia znaczenia nowych terminów, którymi posługuje się komentowana ustawa. Przede wszystkim, wzorem dyrektywy 2016/97, wprowadziła ona do polskiego ustawodawstwa pojęcie dystrybucji ubezpieczeń. Choć samo to pojęcie (jako termin języka prawnego) jest nowe, to jednak obejmuje instytucje prawne funkcjonujące od wielu lat, a mianowicie pośrednictwo ubezpieczeniowe oraz bezpośrednio zawieranie umów ubezpieczenia przez zakłady ubezpieczeń. Konsekwencją wprowadzenia do ustawy o dystrybucji ubezpieczeń określenia „dystrybucja ubezpieczeń” jest posłużenie się przez ustawodawcę terminem „dystrybutor ubezpieczeń”. Został on zdefiniowany w ustawie (zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 8 u.d.u. dystrybutorem ubezpieczeń jest zakład ubezpieczeń, agent ubezpieczeniowy, agent oferujący ubezpieczenia uzupełniające lub broker ubezpieczeniowy), ale tylko pozornie jest jasny. Ustawa posługuje się bowiem tym określeniem w wielu przepisach i nie zawsze jest oczywiste, o który ze wspomnianych podmiotów *in casu* chodzi (wątpliwości powstają zwłaszcza wtedy, gdy w danej transakcji uczestniczy więcej niż jeden z podmiotów określanych mianem dystrybutora ubezpieczeń).

Innym przykładem rewolucji terminologicznej jest posłużenie się określeniem „produkt ubezpieczeniowy”, którego nie zdefiniowano w ustawie. Nauka formułowała w tej materii kilka definicji, które jednak ujawniają istotną rozbieżność poglądów ich autorów (w uproszczeniu można stwierdzić, że dylemat polega na tym, czy produktem jest tylko pewien typ umów ubezpieczenia, czy również indywidualnie uzgodniona umowa). Okazuje się, że jedno z centralnych pojęć stosowanych w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń może być rozumiane w bardzo różny sposób, a poszczególne jego definicje wzajemnie się wykluczają. Wiąże się z tym kolejny dylemat, a mianowicie ustalenie znaczenia pojęcia twórcy produktu ubezpieczeniowego, którym co do zasady może być nie tylko zakład ubezpieczeń, lecz i pośrednik ubezpieczeniowy (art. 11 u.d.u.). Z uwagi na nałożenie w ustawie określonych obowiązków na twórcę produktu ubezpieczeniowego precyzyjne zdefiniowanie tego terminu jest bardzo ważne, lecz ustawodawca nie dostarcza w tej materii precyzyjnych wskazówek.

Ustawa o dystrybucji ubezpieczeń wchodzi w życie 1.10.2018 r. Początkowo termin ten wyznaczony był na 23.02.2018 r., a jego przesunięcie wynika z ustawy z 26.01.2018 r. o zmianie ustawy o dystrybucji ubezpieczeń¹. Przesunięcie terminu wejścia w życie przepisów dało zakładom ubezpieczeń i pośrednikom ubezpieczeniowym dodatkowy czas na przygotowanie się do wdrożenia tej ważnej ustawy. Pozwalam sobie wyrazić nadzieję, że niniejsze opracowanie będzie w tym względzie użyteczną pomocą dla praktyki obrotu.

¹ Dz.U. poz. 378.

Rozdział 1

POJĘCIE DYSTRYBUCJI UBEZPIECZEŃ I DYSTRYBUCJI REASEKURACJI

1.1. Uwagi wprowadzające

Ustawa o dystrybucji ubezpieczeń, wzorem dyrektywy 2016/97 (zob. dalej), wprowadziła do polskiego ustawodawstwa pojęcie dystrybucji ubezpieczeń. Termin ten dotychczas używany był zwłaszcza w naukach ekonomicznych¹, natomiast nie należał do języka prawnego ani nawet prawniczego. Ustawodawca regulował dotąd jedynie pośrednictwo ubezpieczeniowe (wykonywane przez agentów ubezpieczeniowych i brokerów ubezpieczeniowych) – na poziomie krajowym regulacja ta zawarta była w ustawie o pośrednictwie ubezpieczeniowym, a na poziomie unijnym – w dyrektywie 2002/92/WE. Dystrybucja ubezpieczeń ma szersze znaczenie niż pośrednictwo ubezpieczeniowe, jednak wprowadzone pojęcie nie wyeliminowało z systemu prawnego terminu wcześniej istniejącego. Przeciwnie, zachowano je, przesądzając, że mieści się ono w szerszym znaczeniowo określeniu „dystrybucja ubezpieczeń”.

1.2. Definicja dystrybucji ubezpieczeń w ustawie o dystrybucji ubezpieczeń

Zakres pojęcia dystrybucji ubezpieczeń jest szeroki. Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.d.u. dystrybucja ubezpieczeń oznacza działalność wykonywaną wyłącznie przez dystrybutora ubezpieczeń polegającą na:

- 1) doradzaniu, proponowaniu lub wykonywaniu innych czynności przygotowawczych zmierzających do zawarcia umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych;
- 2) zawieraniu umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych w imieniu zakładu ubezpieczeń, w imieniu lub na rzecz klienta albo bezpośrednio przez zakład ubezpieczeń;

¹ Zob. np. A. Kufel-Siemińska, *Właściwości kanałów dystrybucji usług ubezpieczeniowych*, Poznań 2005.

- 3) udzielaniu pomocy przez pośrednika ubezpieczeniowego w administrowaniu umowami ubezpieczenia lub umowami gwarancji ubezpieczeniowych i ich wykonywaniu, także w sprawach o odszkodowanie lub świadczenie.

Pojęcie dystrybutora ubezpieczeń zostanie omówione w rozdziale 2, w tym miejscu należy jedynie zasygnalizować, że obejmuje ono zakład ubezpieczeń, agenta ubezpieczeniowego, agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające lub brokera ubezpieczeniowego. Ustawa o dystrybucji ubezpieczeń reguluje zatem aktywność wszystkich tych kategorii dystrybutorów ubezpieczeń (w przeciwieństwie do ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym, która normowała jedynie działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych).

Sformułowanie „dystrybucja ubezpieczeń oznacza działalność wykonywaną wyłącznie przez dystrybutora ubezpieczeń” jest nie w pełni ścisłe, gdyż zgodnie z art. 2 u.d.u. dystrybucję ubezpieczeń wykonują również przedsiębiorcy, o których mowa w tym przepisie, nieposiadający statusu dystrybutorów ubezpieczeń (zob. szersze rozważania w rozdziale 3). Nie jest to niestety jedyny przypadek niespójności w treści ustawy.

1.3. Definicja dystrybucji ubezpieczeń w dyrektywie 2016/97

Wspomniany szeroki zakres podmiotowy definicji dystrybucji ubezpieczeń jest efektem implementacji dyrektywy 2016/97, która celowo rozszerzyła – w porównaniu z dyrektywą 2002/92/WE – zakres swojego zastosowania, tak aby objąć nim również samych ubezpieczycieli. Jak wskazano w pkt 16 preambuły, dyrektywa powinna zapewniać stosowanie jednakowego poziomu ochrony konsumentów oraz korzystanie z porównywalnych standardów przez wszystkich konsumentów. Celem prawodawcy unijnego było zatem zapewnienie takiego samego poziomu ochrony klienta (nie tylko konsumenta) niezależnie od tego, za pośrednictwem jakiego kanału zawiera umowę.

1.4. Dystrybucja ubezpieczeń jako działalność podejmowana w relacji z klientami

Nie sposób nie zauważyć, że definicja dystrybucji ubezpieczeń jest szeroka również jeśli idzie o zakres przedmiotowy (katalog czynności stanowiących dystrybucję ubezpieczeń). Nieprecyzyjne jest zwłaszcza określenie „wykonywanie innych czynności przygotowawczych zmierzających do zawarcia umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych”. Mimo możliwych wątpliwości interpretacyjnych należy przyjąć, że chodzi o wykonywanie w relacji z klientem czynności, które bezpośrednio prowadzą do zawarcia umowy ubezpieczenia. Nie sposób przyjąć, że wykonuje dystrybucję ubezpieczeń np. pracownik ubezpieczyciela zajmujący się opracowaniem

ogólnych warunków ubezpieczenia czy taryfy składek ubezpieczeniowych (choć pośrednio czynności te zmierzają przecież do zawarcia umów ubezpieczenia). Nie wykonuje też dystrybucji ubezpieczeń np. zatrudniony przez ubezpieczyciela lekarz przeprowadzający badania medyczne potencjalnych ubezpieczonych czy ekspert dokonujący tzw. lustracji ryzyka na potrzeby negocjowanej umowy ubezpieczenia.

Wyjątek od powyższego założenia wynika z art. 4 ust. 6 u.d.u., który zalicza do czynności dystrybucyjnych organizowanie i nadzorowanie czynności agencyjnych u agenta ubezpieczeniowego lub agenta oferującego ubezpieczenia uzupełniające oraz czynności brokerskich u brokera ubezpieczeniowego. Te czynności nie muszą być podejmowane bezpośrednio w relacji z klientami, by kwalifikować je jako czynności dystrybucyjne.

1.5. Element doradzania

W toku prac legislacyjnych kontrowersje wzbudziło włączenie do definicji dystrybucji ubezpieczeń doradzania. Jak podnosiła Polska Izba Ubezpieczeń, „wątpliwości budzi (...) określenie »doradzania« w kontekście działań agenta ubezpieczeniowego. W obecnym stanie prawnym i praktyce rynkowej doradzaniem klientowi (rekomendowaniem najlepszego ubezpieczenia) zajmuje się broker ubezpieczeniowy. W związku z tym doradzanie nie powinno dotyczyć agenta ubezpieczeniowego”. Uwaga ta nie została uwzględniona. W uzasadnieniu wskazano, że w dyrektywie 2016/97 „czynność »doradzania« odnosi się do wszystkich dystrybutorów ubezpieczeń. W kontekście brokera ubezpieczeniowego projekt ustawy przewiduje dodatkową czynność polegającą na udzieleniu klientowi porady brokerskiej. Jest to czynność zastrzeżona dla brokera ubezpieczeniowego”.

Wydaje się jednak, że rozszerzenie definicji dystrybucji ubezpieczeń o doradzanie niczego nie musi przesądzać. To, że doradzanie mieści się w zakresie znaczeniowym tego pojęcia, nie musi wcale oznaczać, że każdy z dystrybutorów ubezpieczeń jest doradcą klienta. Ustawa o dystrybucji ubezpieczeń wprawdzie rozszerzyła obowiązki wszystkich dystrybutorów wobec klientów – w szczególności, zgodnie z art. 8 ust. 1, przed zawarciem umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej dystrybutor ubezpieczeń określa, na podstawie uzyskanych od klienta informacji, jego wymagania i potrzeby oraz podaje w zrozumiałej formie obiektywne informacje o produkcie ubezpieczeniowym, w celu umożliwienia klientowi podjęcia świadomej decyzji, zaś w myśl ust. 3 proponowana umowa ubezpieczenia lub umowa gwarancji ubezpieczeniowej powinna być zgodna z wymaganiami i potrzebami klienta w zakresie ochrony ubezpieczeniowej lub ochrony gwarancyjnej, nie oznacza to jednak, że ustawa uczyniła każdego dystrybutora doradcą klienta. Czym innym jest bowiem proponowanie klientowi produktu ubezpieczeniowego, który jest dla niego odpowiedni, a czym innym – doradztwo.

Publikacja stanowi kompleksowy przewodnik po ustawie z 15.12.2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń, która wejdzie w życie 1.10.2018 r. Ambicją Autorów jest zidentyfikowanie kluczowych dylematów powstających na gruncie nowej ustawy i zaproponowanie rozwiązań uwzględniających praktykę funkcjonowania rynku ubezpieczeniowego. W książce zawarto odpowiedzi m.in. na pytania:

- na czym polega obowiązek rozpoznania wymagań i potrzeb klientów?
- jakie są obowiązki dystrybutorów ubezpieczeń wynikające z RODO?
- jakie są obowiązki informacyjne dystrybutorów ubezpieczeń wobec klientów?
- co to jest produkt ubezpieczeniowy?
- jakie są zasady odpowiedzialności agenta, multiagenta i brokera ubezpieczeniowego?
- jakie są reguły rejestracji pośredników ubezpieczeniowych?
- jakie są zasady nadzoru nad dystrybucją ubezpieczeń?
- jakie są zasady rozpatrywania reklamacji?

W opracowaniu uwzględniono nowelizację ustawy o dystrybucji ubezpieczeń dokonaną ustawą z 6.03.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo przedsiębiorców oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej.

W niezbędnym zakresie omówiono również inne akty prawne, które wchodzi w swoistą interakcję z ustawą o dystrybucji ubezpieczeń, w szczególności przepisy:

- ustawy z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej;
- ustawy z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów;
- rozporządzenia PE i Rady UE 2016/679 z 27.04.2016 r. o ochronie danych osobowych, które weszło w życie 25.05.2018 r.

Autorami książki są prawnicy Kancelarii WKB Wierciński Kwieciński Baehr oraz pracownicy naukowcy WPiA UAM – wieloletni specjaliści z zakresu prawa ubezpieczeniowego.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników zakładów ubezpieczeń, brokerów i agentów ubezpieczeniowych, banków dystrybuujących ubezpieczenia, prawników zajmujących się ubezpieczeniami, pracowników organu nadzoru i innych instytucji rynku ubezpieczeniowego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

